TESTY NORMALITY ZA PRÍTOMNOSTI RUŠIVEJ REGRESIE

RADKA SABOLOVÁ

sabolova@karlin.mff.cuni.cz

Katedra pravděpodobnosti a matematické statistiky, MFF UK, Praha

Uvažujeme lineárny model $Y_i = \theta + \mathbf{x}_i'\beta + \sigma e_i$, $i = 1, \dots, n$, kde $\mathbf{x}_i$ sú pevné regresory, θ, β a $\sigma > 0$ neznáme parametre a e_i sú nezávislé rovnako rozdelené so spojitou distribučnou funkciou F. Chceme testovať hypotézu, že chyby $e_1, \dots, e_n$ pochádzajú z normovaného normálneho rozdelenia. Popíšeme modifikáciu známeho Shapiro-Wilkovho testu ([2]), ktorá porovnáva maximálne vierohodný odhad parametra σ^2 a jeho najlepší lineárny nevychýlený odhad (BLUE) – tieto dva odhady sú asymptoticky ekvivalentné, ak chyby $e_1, \dots, e_n$ sú normálne rozdelené. V príspevku sú ďalej prezentované výsledky simulácií, v ktorých sa skúmala sila tohoto testu.

MODEL

Nech nezávislé pozorovania $Y_1, \dots, Y_n$ spĺňajú model

$$Y_i = \theta + \mathbf{x}_i'\beta + \sigma e_i, \qquad i = 1, \dots, n, \tag{1}$$

kde $\mathbf{x}_i' \in \mathbb{R}^p$, $i = 1, \dots, n$ sú pevné regresory, $\theta \in \mathbb{R}$, $\beta \in \mathbb{R}^p$ a $\sigma > 0$ sú neznáme parametre. Chyby e_i sú nezávislé rovnako rozdelené z rozdelenia s distribučnou funkciou F, ktoré je centrované a má jednotkový rozptyl. Chceme testovať hypotézu

$$H_0 : F \equiv \Phi \text{ proti } H_1 : F \equiv F_1 \neq \Phi.$$

Najrpv pripomenieme „klasický“ Shapiro-Wilkov test, teda test pre prípad, keď $\beta = 0$, neskôr uvedieme modifikáciu tohto testu pre lineárnu regresiu.

SHAPIRO-WILKOV TEST

Pre hodnotu $\beta = 0$ bol v [3] odvodený test založený na podiele dvoch odhadov parametra σ - a to maximálne vierohodného odhadu pre $Y_1, \dots, Y_n$ normálne rozdelené

$$\hat{\sigma}_n^2 = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n}(Y_i - \overline{Y}_n)^2$$

a BLUE odhadu

$$L_n = \sum_{i=1}^{n} a_{ni} Y_{n:i},$$

kde $(Y_{n:1}, \dots, Y_{n:n})'$ je príslušná poriadková štatistika a

$$\mathbf{a}' = (\mathbf{M}_n'\mathbf{V}_n^{-1}\mathbf{M}_n)^{-1}(\mathbf{M}_n'\mathbf{V}_n^{-1}),$$

pričom $\mathbf{M}_n$ označuje vektor stredných hodnôt poriadkovej štatistiky a $\mathbf{V}_n$ príslušnú variančnú maticu. Odhad L_n bol však ešte mierne upravený na $L_{n0} = \sum_{i=1}^{n} a_{ni,0} Y_{n:i}$, kde

$$\mathbf{a}_{n0}' = \frac{\mathbf{M}_n'\mathbf{V}_n^{-1}}{(\mathbf{M}_n'\mathbf{V}_n^{-1}\mathbf{V}_n^{-1}\mathbf{M}_n)^{1/2}}. \tag{2}$$

Testovú štatistiku zapíšeme v tvare

$$\boxed{W_n = n\left\{1 - \frac{L_{n0}^2}{\sum_{i=1}^{n}(Y_i - \overline{Y}_n)^2}\right\}.}$$

MODIFIKÁCIA TESTU

Predpokladáme, že matica $\mathbf{X}_n$ rozmerov $n \times p$ spĺňa

$$\mathbf{X}_n'\mathbf{1}_n = \mathbf{0},$$

jej hodnosť je $p < n - 1$ a $\max_{1 \le i \le n} h_{n,ii} = O(n^{-1})$, kde

$$\mathbf{H}_n = \mathbf{X}_n(\mathbf{X}_n'\mathbf{X}_n)^{-1}\mathbf{X}_n' = [h_{n,ij}]_{i,j=1}^{n}.$$

Ďalej označme

$$\bar{\mathbf{e}}_n = \frac{1}{n}\mathbf{1}'_n\mathbf{e}_n,$$

$$\mathbf{H}_{\mathbf{n_0}} = \frac{1}{n}\mathbf{1}'_n\mathbf{1}_n.$$

Maximálne vierohodné odhady parametrov θ, β, σ za platnosti hypotézy sú

$$\hat{\theta}_n = \overline{Y}_n = \theta + \bar{\mathbf{e}}_n,$$

$$\hat{\beta}_n = (\mathbf{X}_n'\mathbf{X}_n)^{-1}\mathbf{X}_n'\mathbf{Y}_n,$$

$$\hat{\sigma}_n^2 = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n}(Y_i - \hat{\theta}_n - \mathbf{x}_i'\hat{\beta}_n)^2 = \frac{1}{n}\sigma^2\mathbf{e}_n'[\mathbf{1}_n - \mathbf{H}_{\mathbf{n_0}} - \mathbf{H}_n]\mathbf{e}_n.$$

Označme reziduá

$$\tilde{\mathbf{r}}_n = \mathbf{Y}_n - \hat{\theta}_n\mathbf{1}_n - \mathbf{X}_n\hat{\beta}_n = \sigma[\mathbf{1}_n - \mathbf{H}_{\mathbf{n_0}} - \mathbf{H}_n]$$

Testová štatistika bude založená na štandardizovaných reziduách

$$\mathbf{r}_n = \mathbf{D}_n^{-1/2}\tilde{\mathbf{r}}_n,$$

kde

$$\mathbf{D}_n = \operatorname{diag}(1 - \frac{1}{n} - h_{n,11}, \dots, 1 - \frac{1}{n} - h_{n,nn}),$$

a má tvar

$$\boxed{\widehat{W}_n = n\left\{1 - \frac{(\sum_{i=1}^{n} a_{n,i}^0 r_{n:i})^2}{\sum_{i=1}^{n} r_{n,i}^2}\right\},}$$

kde $a_{n,i}^0$ je ako v (2) a $r_{n:i}$ je opäť príslušná poriadková štatistika.
Dá sa dokázať (viď [2]), že za platnosti hypotézy platí

$$\widehat{W}_n - W_n = o_P\left(\frac{1}{n}\right) \qquad \text{pre } n \to \infty.$$

SIMULÁCIE

Uvažujeme model (1) pre $\beta \neq \mathbf{0}$ – teda budeme skúmať silu modifikovaného testu. V simuláciách použijeme Mayerovu maticu, a to v počte replikácií 1, 2, 5, 10 a 25, čiže rozsah výberu bude 27, 54, 135, 270 a 675.
Koeficienty $a_{n,i}^0$ sú tabelované len pre $n \le 50$ (viď napr. [3]). Pre $n > 50$ použijeme nasledujúcu aproximáciu (viď [1])

$$\hat{a}_i^* = 2M_i, \qquad i = 2, 3, \dots, n-1$$

$$\hat{a}_1^2 = \hat{a}_n^2 = \frac{\Gamma(\frac{1}{2}(n+1))}{\sqrt{2}\Gamma(\frac{1}{2}n + 1)}.$$

Koeficienty $\hat{a}_2^*, \dots, \hat{a}_{n-1}^*$ je ešte potrebné upraviť

$$\hat{a}_i = \hat{a}_i^* \sqrt{\frac{1 - 2\hat{a}_1^2}{\sum_{i=2}^{n-1} \hat{a}_i^{*2}}}.$$

Kritické hodnoty sme odhadli na základe 10^6 výberov daného rozsahu, kde chyby pochádzali z normálneho rozdelenia. Pri testovaní hypotézy sme opäť zvolili 10^6 opakovaní, pričom chyby sme generovali nielen z normálneho rozdelenia (N(0,1), N(0,5)), ale aj Laplaceovho rozdelenia (Lap(0,1), Lap(0,5)), logistického rozdelenia (Log(0,1), Log(0,5)) a t-rozdelenia (t_1, t_5, t_{10}).
V nasledujúcich tabuľkách sú uvedené percentá prípadov, v ktorých bola zamietnutá nulová hypotéza, na hladinách $\alpha = 0{,}01$, $\alpha = 0{,}05$ a $\alpha = 0{,}1$.

$n = 1 \times 27$	$\alpha = 0{,}01$	$\alpha = 0{,}05$	$\alpha = 0{,}1$
N(0,1)	1,00	4,96	9,96
N(0,5)	1,02	5,00	10,00
t_1	83,78	89,58	91,99
t_5	10,11	19,01	25,86
t_{10}	3,52	9,59	15,45
Log(0,1)	4,32	11,25	17,54
Log(0,5)	4,40	11,28	17,56
Lap(0,1)	13,22	25,29	33,58
Lap(0,5)	13,27	25,30	33,59

$n = 2 \times 27$	$\alpha = 0{,}01$	$\alpha = 0{,}05$	$\alpha = 0{,}1$
N(0,1)	0,99	4,98	9,97
N(0,5)	1,02	5,01	9,99
t_1	98,70	99,35	99,57
t_5	17,97	27,91	34,72
t_{10}	5,01	11,37	17,12
Log(0,1)	6,42	13,94	20,19
Log(0,5)	6,40	13,91	20,17
Lap(0,1)	24,93	39,76	48,59
Lap(0,5)	24,98	39,74	48,64

$n = 5 \times 27$	$\alpha = 0{,}01$	$\alpha = 0{,}05$	$\alpha = 0{,}1$
N(0,1)	0,99	5,00	9,98
N(0,5)	0,99	5,03	10,02
t_1	100,00	100,00	100,00
t_5	27,90	37,90	44,17
t_{10}	4,73	9,76	14,32
Log(0,1)	6,63	13,21	18,62
Log(0,5)	6,68	13,25	18,64
Lap(0,1)	46,90	62,65	70,56
Lap(0,5)	46,84	62,69	70,60

$n = 10 \times 27$	$\alpha = 0{,}01$	$\alpha = 0{,}05$	$\alpha = 0{,}1$
N(0,1)	1,01	4,97	9,94
N(0,5)	1,00	4,99	10,01
t_1	100,00	100,00	100,00
t_5	36,86	48,97	53,06
t_{10}	3,37	6,92	10,32
Log(0,1)	5,62	11,31	16,17
Log(0,5)	5,67	11,41	16,25
Lap(0,1)	71,53	83,14	88,00
Lap(0,5)	71,54	83,17	87,98

$n = 25 \times 27$	$\alpha = 0{,}01$	$\alpha = 0{,}05$	$\alpha = 0{,}1$
N(0,1)	1,00	4,98	9,91
N(0,5)	0,98	5,01	9,99
t_1	100,00	100,00	100,00
t_5	60,96	70,38	75,08
t_{10}	2,12	4,76	7,23
Log(0,1)	6,56	13,16	18,42
Log(0,5)	6,54	13,18	18,40
Lap(0,1)	97,87	99,13	99,47
Lap(0,5)	97,85	99,12	99,48

ZÁVER

Z numerických simulácií je zrejmé, že tento modifikovaný test dokáže v modeli lineárnej regresie dobre rozlíšiť medzi normálnym a iným rozdelením chýb, hoci pravdepodobnosti zamietnutia boli nižšie v prípade logistického rozdelenia ako pri použití zvyšných uvažovaných rozdelení. Z uvedených rozdelení bola hypotéza najčastejšie zamietaná v prípade výberu z t_1, teda Cauchyho rozdelenia. S rastúcim počtom stupňov voľnosti Studentovho t-rozdelenia podľa očakávania klesalo percento prípadov zamietnutia hypotézy. S rastúcim rozsahom výberu sa menila aj sila testu - a to najvýraznejšie pre Laplaceovo rozdelenie, kde pre najväčší uvažovaný rozsah výberu bola rovná takmer 1.

POĎAKOVANIE

Na tomto mieste by som sa rada poďakovala prof. RNDr. Jane Jurečkovej, DrSc. za cenné rady a nápady, ktoré mi pomohli pri písaní tohto posteru a MFF UK za príspevok umožňujúci účasť na tejto konferencii.

Literatúra

[1] Jurečková J. a Picek J. (2007). *Shapiro-Wilk-type Test of Normality under Nuisance Regression and Scale.* Computational Statistics & Data Analysis **51**, 5184 – 5191.

[2] Sen P. K., Jurečková J. a Picek J. (2003). *Goodness-of-Fit Test of Shapiro-Wilk Type with Nuisance Regression and Scale.* Austrian Journal of Statistics **1 & 2**, 163 – 177.

[3] Shapiro S. S. a Wilk M. B. (1965). *An Analysis of Variance for Normality (Complete Samples).* Biometrika **52**, 591 – 611.